

25. ปอล โกแก็ง (Paul Gauguin)

ผู้นำกลุ่มซิมบอลิสต์คัดค้านการเขียนภาพตามธรรมชาติ

ภาพเขียนตัวเองของโกแก็ง

ปอล โกแก็ง เกิดในปารีส ค.ศ. 1848 ในครอบครัวชนชั้นกลาง สามปีต่อมาครอบครัวนี้ก็ลงเรือเดินทางไปอยู่อเมริกาได้ บิดาเสียชีวิตลงระหว่างการเดินทางนี้ ตัวเขาเองไปอยู่ที่ลิมา ประเทศเปรู จนกระทั่งอายุ 7 ขวบ จึงถูกพากลับมายังฝรั่งเศสไปเข้าโรงเรียนในออร์เลอองซ์ และที่ปารีสเขาสมัครเข้าเป็นนักเรียนนายเรือเมื่ออายุ 17 ปี และได้ใช้ชีวิตอยู่กับทะเลจนถึงปี ค.ศ. 1871 มารดาได้เสียชีวิตไปแล้วก่อนหน้านั้น 4 ปี ดังนั้น ผู้ดูแลจึงหางานนายหน้าค้าหุ้นให้เขาทำต่อไป ในช่วงการทำงานนี้ เขาได้พบกับเอมีล ชุฟเฟินเอ็คเคอร์ (Émile Schuffenecker) ผู้จะมาเป็นคนให้ทุนสนับสนุนเขาในเวลาต่อมา

ไม่ช้าไม่นานโกแก็งก็เริ่มสนใจศิลปะ เริ่มหัดวาดเขียน ระบายสี และเก็บสะสมภาพเขียนอิมเพรสชันนิสต์ที่เขาชื่นชอบ ใน ค.ศ. 1876 เขาได้พบกามีล ปีซาร์โรที่เขาติดใจ ภาพเขียนของโกแก็งเองก็ได้แสดง ณ งานแสดงภาพเขียนในปารีสปีเดียวกันนั้นเอง และตั้งแต่ ค.ศ. 1880 ถึง ค.ศ. 1886 เขาได้เข้าร่วมแสดงงานกับศิลปินอิมเพรสชันนิสต์

ปี ค.ศ. 1883 ประเทศฝรั่งเศสประสบวิกฤติการณ์ทางการเงิน โกอแก็งจึงเลิกทำงานที่ตลาดค้าหุ้นแล้วหันมาใช้เวลาเขียนภาพอยู่กับปีซาร์โร ที่ออสส์นี่ใกล้ๆ กับปงต์ัวซ ปีต่อไปเขาก็ย้ายไปกรุงโคเปนเฮเกนพร้อมกับภรรยาชาวเดนมาร์กและลูก ๆ แล้วก็จัดงานแสดงภาพของตนขึ้นที่นั่น แต่ได้รับความสนใจน้อยเต็มที่ โกอแก็งมีความเดือดร้อนเรื่องเงินอย่างหนักจนภรรยาของเขาต้องไปรับสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อหารายได้มาจุนเจือบุตรและตัวเธอเอง หลังจากงานแสดงภาพที่เขาจัดขึ้นล้มเหลวลงอีกครั้งหนึ่ง เขาก็กลับไปปารีสพร้อมกับบุตรชาย ชื่อ โกลวิซ์ (Clovis) แล้วมาทำงานเขียนแผ่นป้ายโฆษณา พ่อลูกเจ็บป่วยกันทั้งสองคน ในที่สุดเขาก็ส่งบุตรเข้าโรงเรียนประจำ แล้วจัดการขายภาพที่ตนซื้อเก็บสะสมไว้เพื่อทำทุนเขียนภาพ แล้วจึงเดินทางไปบริตตานีทันที ไปอยู่ที่ปองต์อาวองในบริตตานีเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1886 ซึ่งต่อมาเขาก็มาที่นี้อีกหลายครั้ง ณ ที่นี้เขาทุ่มเทชีวิตจิตใจเขียนภาพอย่างมีมานะมุ่งมั่น เขาพบและวิวาทบาดหมางกับ เอ็ดการ์ เดอกาส์ แต่ผูกมิตรกับจิตรกรหนุ่มน้อยผู้เป็นนักทฤษฎีด้วยชื่อว่า เอมีล แบร์นาร์ (Émile Bernard) ในเวลานี้ร่องรอยอิมเพรสชันนิสต์ได้ลดลงไปมากแล้ว แต่ขณะเดียวกันโกแก็งก็ได้รับอิทธิพลจากภาพเขียนในยุคหลังๆ ของเซซานและจากภาพพิมพ์ญี่ปุ่น

ชีวิตเยาว์วัยในปรูกลายเป็นความทรงจำที่เขาใฝ่หา ใครจะได้ไปเขียนภาพในประเทศเขตร้อนอย่างที่เคยไปอีก โกอแก็งใช้เวลา 8 เดือนเดินทางไปยังคลองปานามาและมาร์ตีนิก พร้อมด้วยซาลส์ลาวาล เขากลับมาปารีสอีกในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1887 ในสภาพเจ็บป่วยด้วยโรคบิดและตัวก็ร้อนด้วยพิษไข้ แล้วเขาก็ทำงานประเภทเครื่องปั้นดินเผาและศิลปะประยุกต์ในรูปแบบต่างๆ พร้อมกันไปกับเขียนภาพ งานแสดงภาพเขียนรุ่นใหม่ของเขาที่ล้มเหลวอีกตามเคย เขาทนอยู่ปารีสได้ไม่เกิน 2 เดือน ก็กลับไปอยู่ที่บริตตานีอีก

การไปบริตตานีครั้งที่สองนี้ทำให้เกิดรูปแบบศิลปะ และหลักความคิดในการสร้างงานที่ค้ำกับหลักการเขียนภาพจากธรรมชาติที่ศิลปินอิมเพรสชันนิสต์ทำกันโดยสิ้นเชิง เป็นรูปแบบที่มีความหมายใหญ่หลวงในขบวนการเปลี่ยนแปลงของศิลปะในยุโรป การได้สนทนาวินิจฉัยกับเอมีล แบร์นาร์ทำให้โกแก็งได้หลักความคิดบางประการที่จะนำมาค้ำหาหนทางและข้อสรุปต่อไป ด้วยความฉลาดหลักแหลมและสายตาค้นคมของเขา ในภาพ **Still-life with Three Puppies** (ค.ศ. 1888) มีองค์ประกอบของภาพที่แบนเรียบไม่เลียนแบบของจริง และมีลักษณะในทางตลกแต่ง อันเป็นรูปแบบที่เพิ่งจะปรากฏตัวออกมา ภาพที่ตามมาคือ **The Vision after the Sermon** (ภาพทิวทัศน์หลังฟังเทศน์) นั้นประกอบด้วยบริเวณสี่จัตุรัสที่แบนเรียบมาจัดไว้ด้วยกัน โดยมีเส้นแบ่งขอบเขตของแต่ละสี่จัตุรัสในภาพนี้ไม่มีการให้เงาเลยแม้แต่หนึ่ง

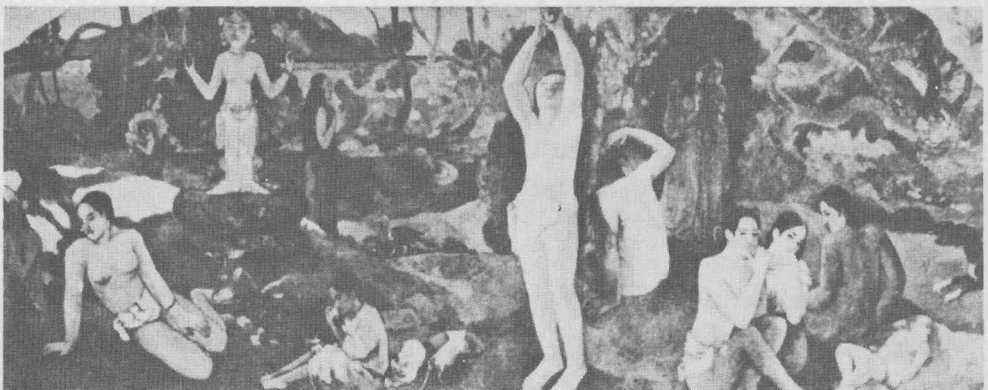
รูปแบบศิลปะอย่างใหม่ของโกแก็งซึ่งในที่สุดเรียกกันว่า “Synthetism” หรือ “Pictorial Symbolism” นี้สืบทอดต่อไปในหมู่จิตรกรรุ่นหลังซึ่งเป็นที่รู้จักกันต่อมาในนาม “The Nabis” ซึ่งมีสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มชื่อ ปอล เซรูซีเย (Paul Sérusier) ผู้เคยเรียนจิตรกรรมกับโกแก็งมาชั่วระยะหนึ่ง

ในระหว่างนี้โกแก็งแลกเปลี่ยนภาพเขียนกับ แวนโก๊ะท์ ซึ่งเขาได้รู้จักในปารีสมาตั้งแต่ ค.ศ. 1886 ทั้งสองติดต่อกันทางจดหมายอยู่บ่อย ๆ แวนโก๊ะท์พยายามชักชวนโกแก็งให้ทิ้งบริเตตานีไปอยู่กับเขาทางใต้ที่เมืองอาลซ์จนได้ แต่ก็เป็นการใช้เวลาร่วมกันที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะต่างฝ่ายต่างมองการเขียนภาพไปคนละทาง ทำให้อยู่ด้วยกันด้วยความลำบากใจ สองเดือนให้หลังทุกอย่างก็ถึงที่สุด แวนโก๊ะท์ผู้ควบคุมตัวเองไม่อยู่กับข่มขู่คุกคามโกแก็งจนต้องรีบเทลิตไปหาโรงแรมอยู่ก่อนแล้วจึงกลับไปปารีส ทั้งแวนโก๊ะท์ให้อยู่ในสภาพของคนเสียสติจนล้มหมอนนอนเสื่อไป

แล้วเขาก็ไปอยู่ที่ปารีสเสีย 3 เดือน ทำงานจิตรกรรมบ้าง ประติมากรรมบ้าง เครื่องปั้นดินเผาบ้าง นอกจากนี้ก็ยังทำภาพพิมพ์หินร่วมกับแบร์นาร์อีกด้วย โดยใช้ภาพชีวิตในบริเตตานีเป็นเรื่องที่ทำ เดือนมีนาคม ค.ศ. 1889 เขากลับไปบริเตตานีอีก ที่แรกก็ไปอยู่ที่ปองต์-อวอง พร้อมด้วย ลาวาลและเชรูซีเย แต่ต่อมาก็ย้ายไปอยู่ที่ไกลออกไปอีก คือ ที่เลอปลูดู กับจิตรกรสมัครเล่นชาวดัทช์ ชื่อ เมเยอร์ เดอฮาน ผู้มีน้ำใจจ่ายหนี้แทนเขาอยู่บ่อยๆ พอถึงฤดูหนาวก็จะกลับมากรุงปารีสมาอยู่บ้านของเพื่อนเก่า ชูฟเฟินเอ็คเคอร์ แล้วเขาก็ได้พบปะสังสรรค์กับพวกกวีและนักประพันธ์ซิมบอลิสต์

เขาแสดงงานร่วมกับกลุ่ม 20 ในกรุงบรัสเซลส์ปี ค.ศ. 1889 คราวนี้แม้คนดูส่วนใหญ่จะยังคงตำหนิติเตียน แต่ก็มีนักวิจารณ์ศิลปะชื่อ ออคตาฟ โมซ์ ชื่นชมผลงานของเขา แล้วในปีเดียวกันนั่นเอง โกแก็งกับชูฟเฟินเอ็คเคอร์ก็ร่วมกันจัดงานแสดงภาพเขียนของกลุ่มศิลปินอิมเพรสชันนิสต์และซิมบอลิสต์ขึ้นที่ร้านกาแฟวอลปีนีในปารีส งานนี้เป็นที่ประทับใจทั้งนักประพันธ์และศิลปินซิมบอลิสต์เป็นอย่างดี

ขณะเดียวกันนั้นก็กำลังมีงานแสดงศิลปกรรมโลกในปารีส โกแก็งเองชอบเตร่ไปดูหมู่บ้านจำลองของชาวที่นั่น ความสนใจที่เขามีต่อโลกและศิลปะตะวันออกนี้มีปรากฏอยู่ในงานของเขาด้วย เขาเฝ้าคิดคำนึงถึงการที่จะไปอยู่ในเขตร้อนตลอดเวลา ในตอนนี้แม้ว่าจะมีปากเสียงกับชูฟเฟินเอ็คเคอร์และแบร์นาร์อยู่ แต่เขาก็จัดงานประมูลภาพเขียนของเขาเองขึ้นมาได้ด้วยความสำเร็จ โดยมีนักวิจารณ์

ภาพเรามาจากไหน เรากำลังจะไปไหน ค.ศ. 1897 ขนาด 55½" × 148½" ฝั้นอาร์ต บอสตัน

ศิลปะชื่อ อ็อคตาฟ มีร์โบ รับเขียนค่านำในสตูดิโอให้ ดังนั้น ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1891 เมื่อรับเลี้ยงจากเพื่อนฝูงแล้วเขาก็ออกทะเลมุ่งหน้าไปตาฮิติ

ที่นั่นเขามีชาวเกาะเป็นเพื่อนและอยู่กับหญิงสาวตาฮิติชื่อเดยูรา เขาพิสมัยชีวิตความเป็นอยู่ที่นั่นรวมทั้งจารีตดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา ในยุคนั้นบนผืนผ้าใบของเขาจะเต็มไปด้วยสีร้อนแรงมีชีวิตชีวา แต่ชีวิตของโกแก้งใน “สวรรค์เขตร้อน” ที่ฝันหานั้นกลับเป็นชีวิตวิบาก เขาป่วยหนักในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1892 จนกระทั่งสิ้นปีอาการก็ไม่สู้ดีขึ้นเท่าใดนัก แต่เขายังคงทำงานต่อไปไม่หยุดยั้งจนกระทั่งหมดเงินที่จะซื้อผ้าใบและสี เลยต้องขอให้ทางการส่งตัวกลับฝรั่งเศสในที่สุด ก่อนจากตาฮิติเขาเขียนภาพ *The Moon and the Earth* ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกจริงใจที่เขามีต่อวัฒนธรรมเมารีที่ได้อ่านพบในหนังสือนิทานพื้นเมืองของโปลีเนเซีย

เมื่อกลับมาปารีสใน ค.ศ. 1893 นั้นเขาได้รับมรดกจากลุงอย่างไม่คาดฝัน ทำให้ยังชีพต่อไปในปารีสและบริตตานีได้อย่างสบาย ๆ กับผู้หญิงชาวชื่อ แอนนา พักหนึ่ง แต่เธอก็ทำให้เขาต้องทำศึกชิงนางกับพวกกะลาสีเรือจนกระทั่งข้อเท้าหัก และห้องทำงานถูกรื้อกระจุย ตัวแอนนาก็ถูกพาไป ดังนั้นในปี ค.ศ. 1895 หลังจากการประมูลภาพครั้งที่สองของเขาเสร็จสิ้นลง เขาก็คืนสู่ตาฮิติอีก มาอยู่กับหญิงชาวเกาะคนใหม่ และทำงานศิลปะติดต่อกันไปไม่หยุดยั้งทั้งที่สุขภาพเสื่อมโทรมลงทุกวัน

ในช่วงท้ายของชีวิตที่ทรามานี้ งานของเขามีอะไรบางอย่างเปลี่ยนไปในแบบคลาสสิก ผืนผ้าใบขนาดใหญ่ที่มีภาพ *Where Do We Come From? What Are We? Where Are We Going?* (ค.ศ. 1897) เป็นปรัชญาซึ่งแท้ที่จริงก็คือปัญหาทั้งท้ายที่รวบรวมได้จากการที่เขาได้ผจญชีวิตอย่างหนักมาแล้ว ที่สุดทรรศนะในเรื่องศิลปะของเขาก็กระจ่างชัดเมื่อเขาเขียนไปถึงเพื่อนว่า : “จะทำงานให้ดีต้องมีอะไรเป็นเปอร์เซีย เขมร และถ้าใส่อียิปต์เข้าไปอีกหน่อยก็จะดี ไม่มีอะไรผิดร้ายแรงเท่าการไปเอาอย่างกรีก ไม่ว่ามันจะสวยงามอย่างไรก็ตามที”

โกแก้งพยายามฆ่าตัวตายในปี ค.ศ. 1898 แต่ไม่สำเร็จ ต่อมาเขาไปทำงานเป็นเสมียนอยู่ที่ปาปีตีบนเกาะตาฮิตินั้น แต่ก็ไม่ถูกกับพวกเจ้าหน้าที่ของเกาะ เขาพิมพ์ใบปลิวตำกระทบกระเทียบพวกคนยุโรปที่อยู่ในเกาะนั้น แม้เมื่อย้ายออกไปอยู่หมู่เกาะมาร์กีสส์ในปี ค.ศ. 1901 แล้วยังหาความสงบสุขไม่ได้ ทั้งที่ป่วยหนักอยู่แท้ ๆ ก็ยังหาเรื่องยุยงชาวเกาะให้ต่อต้านพวกยุโรปที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานแล้วในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1903 เขาก็ถูกปรับพร้อมทั้งถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 3 เดือน เขาเสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคมในปีนั้นอย่างเฉียดตายและยากไร้

อิทธิพลของโกแก้งที่ทิ้งไว้ให้วงการศิลปะนั้นเหลือคณานับ ในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 เขาเป็นแหล่งบันดาลใจให้ศิลปินกลุ่มนabis (Nabis)/German Expressionism และมีส่วนสร้างลักษณะบางอย่างให้กับศิลปะอาร์ตนูโว (Art Nouveau) ด้วย ในศตวรรษที่ 20 เขาก็คือสายสำคัญสายหนึ่งของศิลปะในแบบอุดมคติ